

- екстенсивний, полягає у використанні лише власної офісної та агентської мережі просування страхових продуктів;

- інтенсивний, передбачає просування страхових продуктів різноманітними каналами: через офіс, страхових та нестрахових посередників;

- винятковий, передбачає взаємодію страхової компанії з одним генеральним агентом, якому надається виключне право на укладання договорів страхування в даному регіоні від імені та за дорученням страховика;

- селективний, просування страхових продуктів при взаємодії страхової компанії з двома й більше генеральними страховими агентами від імені та за дорученням страховика в даному регіоні.

Характеристика інституційних засад формування вітчизняного ринку страхування життя свідчить про відсутність належного забезпечення: організаційно-методологічного, наукового, інформаційно-аналітичного та кадрового. Для вирішення цих проблем необхідна обґрунтована стратегія розвитку ринку. Вітчизняний ринок страхування життя хоча й демонструє зростання обсягів страхових премій, рівня валових виплат, активний розвиток роздрібно-ї мережі, проте все ще значно поступається ринку ризи-

кового страхування. Позитивною є тенденція до зростання рівня конкуренції на ринку в першу чергу завдячуючи присутності іноземних страховиків. На розвиток ринку впливають все більше процеси глобалізації, концентрації, які відбуваються на міжнародному страховому ринку, вітчизняний стає більш залежним від стратегій розвитку міжнародних концернів. Серед причин нерозвиненості страхового ринку зазначимо: відсутність усталеної практики страхування життя, недовіра населення до фінансових інститутів, слабе розуміння потенційними споживачами механізмів страхування, недостатня кількість страхових агентів, що продають поліси страхування життя.

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2007 р. / Держфінпослуг України. – www.dfp.gov.ua 2. Коломиец В.Л. В ожидании перемен // Русский полис.–2008.–№ 3. – С.64-65. 3. Щеглова К. Растущий бизнес //Страхование. Серия специальных приложений к газете "Дело" и "Инвестгазете". – 2007.- №17. – С.89/21-91/23 4. Щеглова К. Сетевое плетение //Страхование. Серия специальных приложений к газете "Дело" и "Инвестгазете". – 2007.- №17. – С.92/24-93/25 5. Тринчук В., Клапків Ю. Банкострахування: нові виклики та можливості // Страхова справа. – 2008. – №3. – С.67-70. 6. Через місяць – ВТО//Економіческие известия. – 2008. – №66.- С.7 7. Слесарук С. Відчуття страху // Контракти. – 2008. – №12. – С.24-27.

Надійшла до редколегії: 10.12.2008

Н.В. Приказюк, канд. екон. наук, асист

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено вплив глобалізаційних процесів на страховий ринок. Окреслено перспективи розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації. Розроблено рекомендації щодо зменшення впливу фінансової кризи на діяльність страхових компаній України.

The influence of globalizations processes on insurance market is investigated. The perspectives of the insurance market development of Ukraine in the conditions of globalization are determined. The proposals that may diminish the influencing of financial crisis on activity of insurance companies of Ukraine are developed.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі не обминають стороною і Україну, проявляючись у діяльності її фінансового ринку, в цілому, і страхового ринку, зокрема. Вплив глобалізації на страховий ринок України не можна оцінити однозначно, оскільки її результати проявляються двоюко: з однієї сторони, суб'єкти господарювання у процесі глобалізації здобувають нові можливості для розвитку, отримуючи колосальний досвід, новітні технології, і, навіть, капітал, а, з іншої – відкритість ринку, його залежність від іноземного капіталу значно підвищує вразливість ринку, його чуттєвість до коливань зовнішніх економік.

Проблемам розвитку страхових ринків та впливу глобалізації на них присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема В.Д. Базилевича, К.С. Базилевич, О.О. Гаманкової, С.С. Осадця, Р.В. Пікус. Однак, зважаючи на те, що в умовах глобалізації відбулося швидке розгортання фінансової кризи, необхідним є подальше дослідження розвитку страхового ринку України та вплив на нього зазначених процесів.

Метою статті є дослідження перспектив розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації.

Значний час серед науковців і практиків ведуться дискусії стосовно доцільності чи недоцільності розгортання глобалізаційних процесів. На нашу думку, глобалізаційні процеси є об'єктивним явищем. Їх диктує сьогодення: значний технологічний прогрес, зокрема новітні інформаційні технології. Дані процеси невідворотні в усіх сферах господарювання. І страховий ринок не є винятком.

Інша справа, що вітчизняний страховий ринок ще не досить потужний і відстає у своєму розвитку як від ринків високорозвинених індустріальних країн так і від ринків деяких країн з перехідною економікою (рис.1).

Як видно з рисунку 1, безперечним лідером серед країн Європи за величиною зібраних премій є Великобританія. Розмір страхових премій, зібраних у цій країні в 2007 році майже у 115 раз перевищує обсяг страхових премій, зібраних за аналогічний період в Україні. Порівнюючи, обсяги страхових премій, зібраних у 2007 р. в Україні і в інших країнах Європи, також бачимо значну відмінність. Україна значно відстає за обсягами зібраних премій від таких країн як Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Іспанія, Бельгія, Швейцарія, Швеція, Данія, Ірландія, Австрія, Фінляндія, Португалія, Норвегія, Люксембург, Польща, Турція, Чеська республіка, Греція, Венгрія.

Щодо частки премій українських страховиків у загальних преміях по Європі, то вона складала в 2007 р. лише 0,23 %.

Загалом страховий ринок України має незначну питому вагу покриття ризиків порівняно зі світовим ринком. На нього припадає 0,09 % загального обсягу страхових послуг.

При цьому не спостерігається значного прогресу і у зростанні страхового ринку України порівняно зі зростанням її економіки, про що свідчить зміна частки валових та чистих страхових премій у ВВП України. Проаналізувавши співвідношення страхових премій та ВВП України у 1994-2007 рр., можна побачити, що для чистих страхових премій за 13 років воно збільшилося на 0,9 % (з 0,8 % у 1994 р. до 1,7 % у 2007 р.), а для валових страхових премій – на 1,7 % (з 0,8 % у 1994 р. до 2,5 % у 2007 р.) [1, 2].

Питома вага зібраних чистих страхових премій у ВВП України все ще залишається досить низькою в порівнянні з аналогічним показником розвинених країн. Так, якщо ця частка в Україні складає 1,7 % то у розвинених країнах вона становить 8-12 %.

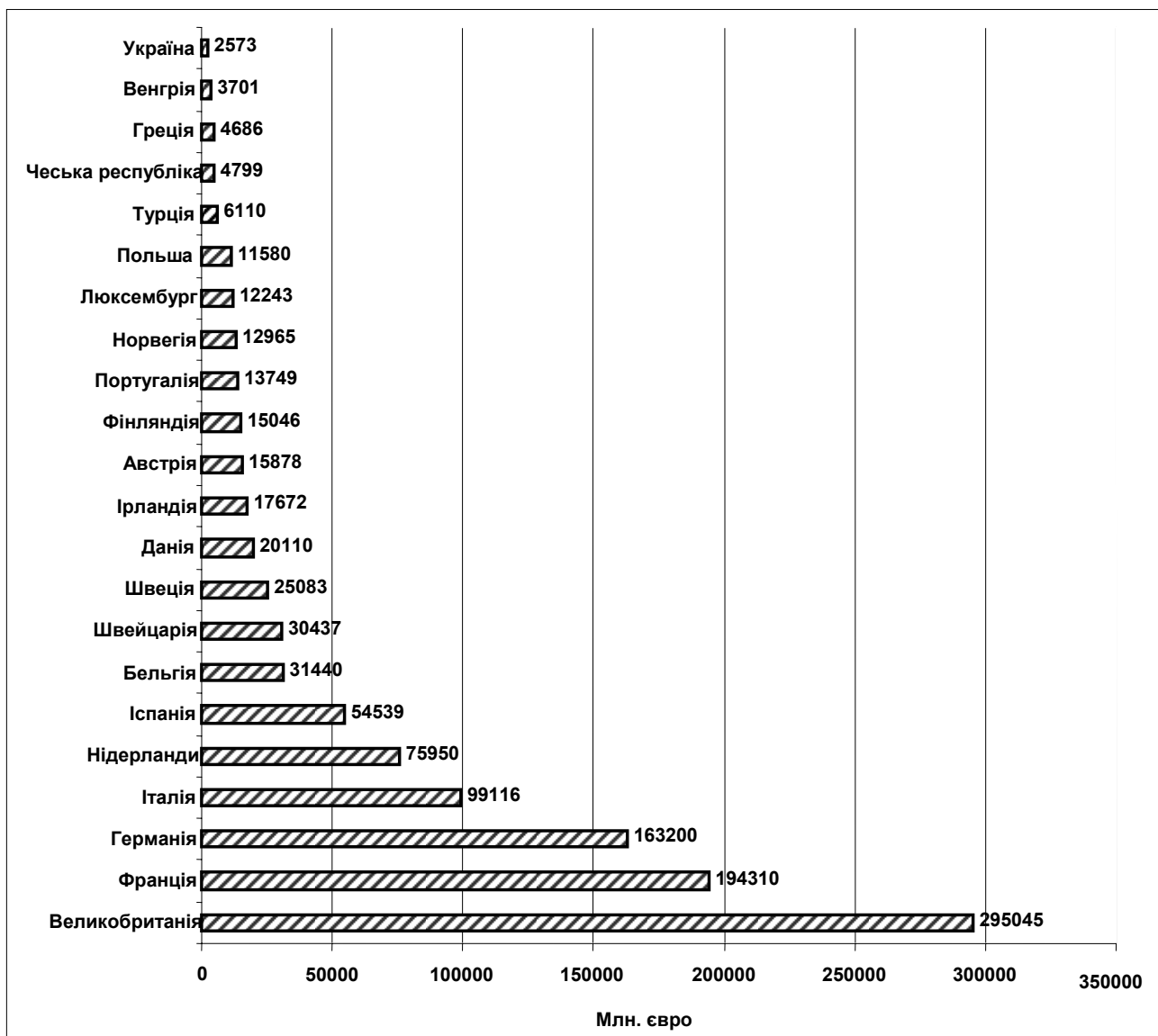

Рис. 1. Обсяги страхових премій європейських країн у 2007 р., млн. євро*
 *складено автором за даними CEA Statistics European Insurance in Figures // www.cea.eu

Проте, не дивлячись на такі показники, вітчизняний страховий ринок останніми роками демонстрував динамічне зростання практично за всіма напрямками. Загалом страховий ринок України можна охарактеризувати як молодий, перспективний, здатний до динамічного розвитку, який за сприятливих умов, може досягти значного зростання.

Однак нестабільна економічна ситуація у світі, наростаючі фінансові кризи вносять свої корективи у розвиток страхового ринку України.

Фінансова криза, яка початково мала місце у США поширюється значними темпами на інші країни. Криза в США, що розпочалася з іпотечної кризи, переросла в кризу банківської системи, страхового ринку, а згодом і всього фінансового сектора. Мало того, на сьогодні вже спостерігаються кризові явища в реальному секторі американської економіки. Це підтверджується тим фактом, що динаміка промислового виробництва в США в 2007-2008 рр. близька за тенденцією до 2001 р., коли спостерігався самий серйозний за останні 10 років спад [3].

Хоча початково фінансова криза спричинила найбільш згубний вплив на банки, однак згодом вона зачепила і страхові компанії. Стосовно страхових компаній,

то, зважаючи на останні події в світі, можна стверджувати у них зараз не найлегші часи.

Найяскравішим прикладом впливу світової фінансової кризи на страховий ринок є падіння акцій лідера у галузі ризикового страхування American International Group (AIG) майже на 96 %. Проблеми, що виникли у відомого страхового гіганта – американської AIG, були лише початком загального спаду. Далі послідувало стрімке падіння акцій американських страхових компаній таких як Prudential Financial, Hartford Financial Services Group та інші.

Як ми вже зазначали, вплив фінансової кризи стає дедалі відчутнішим для страхових компаній ряду країн. Нещодавно вжито заходи по спасінню відомої Бельгійської страхової групи Fortis. На страховому ринку Японії також є жертви фінансової кризи. Першою страховою компанією в Японії, яка збанкрутіла була страхова компанія середнього масштабу Yamato Life Insurance Co. Страхові ринки інших азіатських країн також відчувають вплив фінансової кризи, який проявляється у падінні основних ринкових індексів. Спостерігаються ознаки рецесії і на страхових ринках Європейських країн.

Щодо України, то на початкових етапах спеціалісти страхового ринку зазначали, що вплив кризи істотно не ві-

дчується. Однак останнім часом все частіше звучать думки щодо згубного впливу фінансової кризи на страховий ринок України. Сьогодні частина практиків страхового ринку зазначає, що економічна криза в Україні загалом і у банківській сфері зокрема може привести до стагнації українського ринку страхування в 2009 році.

Зазначене зумовлює необхідність виявлення можливих наслідків впливу фінансової кризи на страховий ринок України, а також пошуку шляхів щодо мінімізації негативних результатів.

З'ясуємо основні тенденції, якими характеризується страховий ринок України в умовах кризи.

По-перше, заслуговує на увагу той факт, що вагома частина страхових компаній значно залежить від продажу страхових продуктів через банк. В умовах, коли банки скоротили обсяги кредитування, страхові компанії відчують суттєве недонадходження страхових премій. При цьому рівень виплат по існуючій клієнтській базі продовжує рости.

За результатами 1-го півріччя 2008 р. валові страхові премії збільшилися на 47 % (до 11,3 млрд. грн.), валові страхові виплати – на 89 % (до 3,4 млрд. грн.). У цілому, рівень валових виплат, порівняно з минулим роком, виріс на 6,6 процентних пункти і склав 29,9 % [2]. При цьому високу збитковість забезпечує в основному моторне страхування: автокаско і автоцивілка.

Якщо така ситуація (зростання рівня виплат) на ринку буде тривати і надалі це призведе до значних втрат для багатьох страхових компаній, оскільки страховики України, за минулі роки звикли жити за рахунок величезного приросту страхових премій (останніми роками в середньому по ринку України він складав 31 % річних). Не рідко виплати за страховками страховими компаніями покривалися не за рахунок сформованих резервів, а шляхом грошових надходжень за новими полісами (активне кредитування сприяло щорічному приросту доходів вхідних фінансових потоків буде тим страховим компаніям які дотримувалися стратегії нарощення страхового портфеля за рахунок демпінгу з метою послідовного перепродажу страхових компаній.

Крім того, суттєво зменшується продаж страхових продуктів через інші альтернативні канали, зокрема через автосалони, турагенції, оскільки останні також переживають не найкращі часи. Багато компаній, які ставили в основу розвиток альтернативних каналів продажів, у першу чергу банківського, автодилерського, опинилися в значній залежності, яка в умовах стабільності не проявляється, проте стає досить відчутною в умовах кризи. Так, компанії, що отримували платежі лише завдяки банкам та автодилерам, матимуть серйозні проблеми з ліквідністю, а страхові компанії, що володіли тільки одним основним каналом збуту продуктів взагалі можуть піти зі страхового ринку.

Слід також звернути увагу на те, що поступово скорочується обсяг корпоративного страхування у зв'язку зі скороченням працюючих і, відповідно, втратою ними полісів добровільного медичного страхування, страхування життя і страхування від нещасних випадків, які оплачували підприємства, а також у зв'язку з економією, до якої будуть вдаватися всі підприємства.

За даними опитування опублікованими у "Діловій столиці" з десяти опитаних компаній, які купували страховку для працівників, лише чотири у будь-якому випадку мають намір продовжувати у 2009 р. поліси своїм працівникам. Це такі компанії як "Славутич", корпорація "Богдан", Nemiroff та ММК ім. Ільїна. У свою чергу, три компанії повідомили про згортання соціальних пакетів

("Дніпроспецсталь", "Союз-Віктан", АВК) і стільки ж пообіцяли зберегти страхування у випадку стабільної роботи підприємства (Донецька паливно-енергетична компанія, "XXI Вік" і "Азовсталь") [4].

У першу чергу, від скорочення соціальних пакетів робітників постраждають ті страхові компанії, які спеціалізуються на обслуговуванні галузей, у яких значно падають обсяги продажу. Зокрема це Вексель (металургія, банки), "Аска-життя" (гірничо-металургійні комбінати), Орадон (хімічна промисловість, гірничо-металургійні комбінати).

В умовах нестабільності значно підвищуються ризики розміщення резервів СК, особливо лайфових, оскільки у вітчизняних страховиків обмежена кількість інструментів для інфляційного захисту. Крім того, зниження надійності ряду банків призводить до погіршення якості страхового інвестиційного портфелю СК. У найгіршому становищі опиняються ті, СК, депозити яких знаходяться у банках, де призначена тимчасова адміністрація.

Як бачимо стан економіки: темп зростання ВВП, промислове виробництво, рівень інфляції, ситуація в банківському секторі значним чином впливає на розвиток страхового ринку. При цьому платоспроможність клієнтів залишається основним фактором, що визначає попит на страхові послуги і забезпечує грошові надходження до страхових компаній. Оскільки ближчим часом прогнозується зменшення платоспроможності населення, то, відповідно, будуть знижуватися надходження до страхових компаній, а це, в свою чергу, може призвести до зниження платоспроможності, порушення фінансової стійкості страховика, і навіть до його банкрутства.

Отже, зменшення прибутків змусить страхові компанії шукати новий капітал. Це можливо здійснити за рахунок укрупнення страхових компаній шляхом їх злиття та поглинання. Слід зазначити, що на сьогодні на страховому ринку України вже функціонує ряд страхових груп, серед яких Страхова група "АСКА" (об'єднує 3 страхові компанії), Страхова група "Універсальна" (об'єднує 5 страхових компаній), Страхова група "ТАС" (об'єднує 3 страхові компанії і 2 банки).

Нарощення капіталу страхових компаній України може відбуватися і за рахунок приходу іноземного капіталу. Хоча у світлі останніх подій думка стосовно іноземних інвестицій може бути сумнівною, оскільки постає питання, чи матимуть бажання акціонери таких українських страхових компаній як, наприклад, "Аліко АІГ Життя" і "Фортіс страхування життя Україна" інвестувати у розвиток страхування в Україні після того як АІГ самій знадобилося для стабілізації 85 млрд. дол. США від американського керівництва, а бельгійській групі Fortis – 11,2 млрд. євро від керівництва Бельгії, Люксембурга і Нідерландів.

Проте, експерти дотримуються думки, що крупні гравці страхового ринку все ще можуть собі дозволити розвиватися далі.

Припливу іноземного капіталу сприяє і той факт, що український страховий ринок є досить привабливим у перспективі з точки зору потенціалу розвитку. Так, за оцінками окремих експертів покриття страхового поля в Україні становить 3-5 %, у той час як у країнах Західної Європи – понад 96 %.

Більш того, існує думка, що навіть зараз (у кризових умовах) рівень покриття потенційних клієнтів страхуванням, особливо, що стосується страхування фізичних осіб, ще низький і відстає навіть від рівня доходів потенційних споживачів.

Отже вітчизняний страховий ринок об'єктивно викликає інтерес у іноземних інвесторів. Причому, цей інтерес посилиться за умови стабілізації ситуації на фінансових

ринках. Однак, наслідки збільшення притоку іноземного капіталу на страховий ринок України не однозначні: з одного боку, іноземний капітал принесе контроль над певними процесами на страховому ринку та над страховиками, яких придбають; з іншого боку – нові можливості як для страховиків, так і для страхувальників.

У кінцевому результаті, на нашу думку, глобалізаційні процеси та фінансова криза призведуть до зменшення кількості страхових компаній. Невеликі страхові компанії, що зосереджені на обслуговуванні інтересів декількох корпоративних клієнтів, будуть змушені, або піти з ринку, або шукати способи для виживання через подальший розвиток.

На сьогодні страховим компаніям необхідно розгорнути діяльність і розвиватися відповідно до нових вимог часу, враховуючи мінливість зовнішнього середовища. На нашу думку, для зменшення негативного впливу фінансової кризи страховим компаніям необхідно здійснювати наступні заходи:

1. Постійно відслідковувати ситуацію і оперативно приймати рішення.

2. "Боротися" за клієнтів, реально розраховуючи свої можливості, а не здійснюючи безпідставного зниження тарифів.

3. Здійснювати роботу по оптимізації витрат. Приділяти особливу увагу управлінню каналами продажу.

4. Адаптувати страхові продукти до вимог сьогодення, враховуючи нові потреби клієнтів.

5. По-можливості займати вільні ніші у корпоративному страхуванні.

6. Підвищувати рівень капіталізації.

7. Тощо.

Вжиття зазначених заходів керівництвом страхових компаній, а також розробка та впровадження антикризових заходів на рівні держави сприятиме покращенню ситуації на страховому ринку України і більш стійкому його розвитку в умовах глобалізації.

1. Офіційний сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua. 2. Офіційний сайт Держфінпослуг: www.dfr.gov.ua. 3. Гайдар Е. Финансовый кризис в России. Что страховщикам и банкирам делать дальше? // Ведомости. 21.10.2008 // forINSURER.com. 4. Финансовый кризис в Украине вызовет двукратное уменьшение объемов корпоративного страхования. // Деловая столица. 25.11.2008 // forINSURER.com.

Надійшла до редколегії: 17.12.2008

А.О. Ігнатюк, асп.

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА НЕРІВНОМІРНІСТЬ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Аналізується механізм впливу фінансового розвитку на суспільний добробут і, зокрема, на нерівномірність розподілу доходів у суспільстві. Також досліджуються фундаментальні проблеми, що пов'язані з розвитком кредитної функції фінансового посередництва.

The influence of financial development on national prosperity and, particularly, on income inequality is analyzed. The fundamental problems of credit function development of financial intermediaries are studied.

Проблема нерівності розподілу доходів безпосередньо пов'язана з проблемою бідності населення країни. Економісти не раз наголошували на тому, що високий рівень нерівності сприяє зростанню бідності. [1] По-перше, при будь-якому рівні економічного розвитку країни більша ступінь нерівності розподілу доходів означає більш високий рівень бідності. Оскільки на долю населення, що знаходиться на найнижчому щаблі рівня споживання, припадає найменша доля ресурсів. По-друге, наслідком більшої початкової нерівності може бути більш повільне економічне зростання у майбутніх періодах і як наслідок – зростання бідності або уповільнення темпів боротьби з нею.

Крім того незалежно від впливу нерівності розподілу доходів на ступінь бідності у країні, нерівність також впливає на суспільний добробут. Згідно теорії відносної депривації, окремі люди та домогосподарства оцінюють свій добробут не тільки за абсолютним рівнем споживання чи доходу, але й порівнюють себе з іншими людьми. Отже, незалежно від рівня доходів у країні, висока ступінь нерівності розподілу доходів здійснює прямий негативний вплив на соціальний добробут та напруженість у суспільстві.

Зростання суспільного добробуту можна забезпечити двома способами. По-перше, економічне зростання дає змогу підвищити рівень суспільного добробуту. По-друге, зростання суспільного добробуту досягається завдяки ефективному розподілу економічних благ, зокрема доходів.

Так як на сьогоднішній день у багатьох країнах на міжнародному рівні основною метою економічної діяльності суб'єктів економічної системи було проголошено зростання суспільного добробуту (а не просто економічне зрос-

тання), то багато сучасних економістів розпочали наукові дослідження для пошуку дієвих механізмів забезпечення зростання суспільного добробуту. Одним з найбільш популярних напрямів у сучасній західній літературі є дослідження впливу фінансових посередників на економічне зростання та розподіл доходів у суспільстві. Особливого поширення ці дослідження набули серед американських вчених. До них можна віднести Р.Голдсмита, Дж.Герлі, Є.Шоу, Дж.Грінвуд, Б.Йованович, О.Галор, Дж.Зейра Р.Левіна, а також С.Зервос, К.Сала-і-Мартін, А.Деміргуч-Кунт, Р.Райан, Л.Зінгалес та багато інших. Серед сучасних російських вчених, що займаються дослідженням проблеми фінансових посередників та їх ролі у економіці, слід зазначити А.Ю.Давидова, Б.Б.Рубцова та інших.

Так як уже раніше було висвітлено проблему взаємозв'язку між фінансовим розвитком та економічним зростанням [2], у даній статті буде більш детально розглянутий зв'язок між фінансовими посередниками та нерівномірністю розподілу доходів у суспільстві.

Велика кількість праць, зокрема і емпіричних недавніх досліджень наголошують на тому, що фінансовий розвиток, стимулюючи економічне зростання, дає змогу бідним верствам населення забирати собі залишок в економіці. Тобто зменшує диспропорційність у доходах в економіці через зростання доходів бідних верств. [3]

Однак довгий час у цьому питанні не було досягнуто повної однаковості. З одного боку, вчені наголошували, що недосконала фінансова система породжує диспропорційність в доступності до ресурсів через асиметричність інформації і тому краще організована фінансова система робить доступними фінансові послуги для більш широкого кола населення, чим вирівнює рівень